

A Comparative Study of Law Enforcement Mechanisms for the Return of Assets from Drug-Related Crimes in International Criminal Policy and Iranian Criminal Policy with Emphasis on Achievements for the I. R. I. Police

Ali Dastoor¹, Mohammad-Ali Mahdavi Sabet², Mohammad Ashouri³,
Mansour Rahmdel⁴

Received: 2020/08/26 Accepted: 2020/11/30

Abstract

Background and objectives: The present research in the field of international and domestic legal-law enforcement mechanisms has been concerned with the return of assets resulting from drug-related crimes. This study was prepared with the aim of developing the identification of new mechanisms for the return of assets resulting from criminal activities related to drugs with a legal-law enforcement approach.

Methodology: In terms of its type the present study is of an applied research type, which has been conducted using descriptive-analytic method. The necessary data were explained using library studies and note taking and referring to authoritative domestic and international legal sources.

Findings: The most important tool of Interpol has been the issuance of special silver declarations for the return of assets resulting from internationally organized criminal activities, including narcotics. Also, according to the provision of restitution of assets in international conventions, especially Article 5 of the International Convention against Narcotics and related documents, including the International Anti-Corruption Convention, two mechanisms can be used within the framework of these documents called formal mechanisms and informal mechanisms such as Star, Greco, etc., which are outside the framework of these conventions, have been used. Also, since the principle of speed is necessary in the return of assets arising from drug-related criminal activities; thus, informal mechanisms in which the law enforcement agencies of the Islamic Republic of Iran are not members can more favorably serve the national interest in returning the assets of drug-related crimes.

Results: The most important challenges and gaps in the performance of the Iranian police regarding the return of assets resulting from criminal activities related to drugs are lack of strengthening the system of international law enforcement cooperation in the field of return of assets and the existence of case-by-case cooperation, lack of organizational goals, informal mechanisms to speed up the process.

Keywords: Return of assets, I. R. I. Police, Interpol, Drug-related crimes, Silver proclamation.

1 PhD Candidate in Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Theology and Political Science, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2 Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Theology and Political Science, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author). Email: Ali@mahdavi.fr

3 Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

4 Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Copyright © 2020 Journal of Research Police Science. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages provided the original work is properly cited.

فصلنامه پژوهش‌های دانش انتظامی، سال بیست و دوم، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۹

صص ۹۳-۱۱۴

بررسی تطبیقی ساز و کارهای انتظامی استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر در سیاست جنایی بین‌المللی و سیاست جنایی ایران با تأکید بر دستاوردها برای ناجا

علی دستور^۱، محمدعلی مهدوی ثابت^۲، محمد آشوری^۳، منصور رحمدل^۴

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۶/۰۵ تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۹/۱۰

چکیده

زمینه و هدف: زمینه تحقیق حاضر در حوزه سازوکارهای حقوقی-انتظامی بین‌المللی و داخلی ناظر بر استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر بوده است. این پژوهش با هدف توسعه شناسایی سازوکارهای جدید ناظر بر استرداد دارایی‌های ناشی از فعالیت‌های مجرمانه مرتبط با مواد مخدر با رویکرد حقوقی-انتظامی تهیه شد.

روش: این تحقیق از نظر نوع، کاربردی و به روش توصیفی-تحلیلی اطلاعات لازم با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و از طریق فیش‌برداری و رجوع به منابع معتبر حقوقی داخلی و بین‌المللی تبیین شد.

یافته‌ها: مهم‌ترین ابزار اینترپل، صدور اعلان نقره‌ای خاص استرداد دارایی‌های ناشی از فعالیت‌های مجرمانه سازمان یافته بین‌المللی از جمله مواد مخدر بوده است. هم‌چنین با توجه به پیش‌بینی استرداد دارایی‌ها در کنوانسیون‌های بین‌المللی به ویژه ماده ۵ کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با مواد مخدر و هم‌چنین اسناد مرتبط با آن از جمله کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با فساد می‌توان از دو ساز و کار در چارچوب این اسناد موسوم به ساز و کار رسمی و سازوکارهای غیررسمی مانند استار، گرکو و... که خارج از چارچوب این کنوانسیون‌ها می‌باشد، بهره گرفته شده است. هم‌چنین از آنجا که اصل سرعت در استرداد دارایی‌های ناشی از فعالیت‌های مجرمانه مرتبط با مواد مخدری، لازم و ضروری است؛ بنابراین سازوکارهای غیررسمی که نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در آن عضویت نداشته است به نحو مطلوب‌تری می‌تواند منافع ملی را در بازگرداندن دارایی‌های جرایم مرتبط با مواد مخدر تأمین نماید.

نتیجه‌گیری مهم‌ترین چالش‌ها و خلأها در عملکرد پلیس ایران نسبت به استرداد دارایی‌های ناشی از فعالیت‌های مجرمانه مرتبط با مواد مخدر، عدم تقویت نظام همکاری‌های بین‌المللی انتظامی در زمینه استرداد دارایی‌ها و وجود همکاری‌های موردی، عدم وجود اهداف سازمان مدار در زمینه استرداد دارایی‌های مزبور و عدم اتکا به سازوکارهای غیررسمی استرداد دارایی‌ها به منظور تسریع در این روند بوده است.

واژه‌های کلیدی: استرداد دارایی، ناجا، اینترپل، جرایم مواد مخدر، اعلان نقره‌ای.

۱. دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. استادیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول؛ رایانامه: Ali@mahdavi.fr)

۳. استاد گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۴. استادیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

مقدمه

استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر که شامل مراحل ردیابی، مسدود کردن، مصادره، توقیف و بازگرداندن عواید ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر می‌گردد، یک فرآیند عموماً پیچیده و مدت‌دار بوده که چندین دولت را درگیر خود نموده و اغلب با موانع عمده فنی، حقوقی و سیاسی مواجه می‌گردد. استرداد دارایی‌ها پس از آنکه به عنوان هدف ۱۶.۴ اعلامیه اهداف توسعه پایدار یا همان اعلامیه توسعه هزاره قرار گرفته، به عنوان یکی از ابزارهای تحقق توسعه پایدار در کشورها در نظر گرفته شد و بر همین اساس نیز می‌توان این چنین استدلال نمود که واحدهای انتظامی و قضایی که در زمینه استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر نه تنها در کشورهای مبدأ بلکه در کشورهای محل انتقال و مقصد فعالیت می‌نمایند، در صورتی که در زمینه استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر کوشش نکنند، در واقع به نقض اهداف توسعه پایدار مساعدت نموده‌اند. هم‌چنین استرداد دارایی‌ها متعاقباً در برنامه اقدام آدیسی آبابا^۱ در مورد تأمین مالی برای توسعه^۲ مورد اشاره قرار گرفت (کنگره سازمان ملل در زمینه پیشگیری از جرم و رفتار با مجرمان^۳، ۲۰۱۹: ۲)

کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با مواد مخدر مهم‌ترین سند بین‌المللی در این راستا بوده است که در مواد مختلف آن از جمله بر استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر و نقشی که سازمان‌های پلیسی داخلی می‌توانند در این خصوص ایفاء بنمایند؛ تأکید می‌نماید. در بند ص ماده یک این کنوانسیون، عواید تعریف شده است که «کلیه وجوه و اموالی است که به نحوی مستقیم و یا غیرمستقیم از ارتکاب یکی از جرایم ... - مندرج در این کنوانسیون - حاصل شده باشد». در شق یک بند ب ماده ۵

۱- برنامه اقدام آدیسی آبابا در مورد تأمین مالی برای توسعه را می‌توان ابزار اجرایی نمودن برنامه توسعه پایدار ۲۰۳۰ دانست که در سومین اجلاس تأمین مالی برای توسعه سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۵ در آدیسی آبابا به تصویب رسید.

2 The Addis Ababa Action Agenda on Financing for Development

3 United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders

کنوانسیون، به دارایی‌ها و عواید ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر توجه شده است و انتقال عواید و دارایی‌های ناشی از این جرایم را نیز جرم انگاری نموده است. ماده پنج کنوانسیون فوق را مهم‌ترین ماده ناظر بر استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر در نظر گرفت که مقرر می‌دارد:

«هریک از اعضاء هم‌چنین کلیه اقدامات لازم را برای قادر ساختن مراجع صالحه خود به تشخیص و رویایی، انسداد و یا توقیف عواید، اموال، تجهیزات و یا سایر اقسام مذکور در بند یک این ماده به منظور ضبط نهایی آن معمول خواهد داشت.» بنابراین، سازمان‌های پلیسی به عنوان یکی از اصلی‌ترین بازیگران در این حوزه، بایستی به فعالیت در حوزه استرداد دارایی‌ها ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر بر مبنای این ماده پرداخته ضمن اینکه تکلیف دیگری نیز که برعهده این سازمان‌هاست این می‌باشد که با توجه به جرم انگاری انتقال عواید و دارایی‌های مجرمانه ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر، می‌باشد.

در همین راستا، علاوه بر صدور اعلان نقره‌ای که در بخش‌های بعدی مورد اشاره قرار می‌گیرند، سازوکاری موسوم به CRIMJUST توسط دفتر مبارزه با جرم و مواد مخدر ملل متحد به منظور «تقویت تحقیقات کیفری و همکاری‌های عدالت کیفری در طول مسیرهای قاچاق مواد مخدر» از سال ۲۰۱۶ میلادی آغاز شد و از طریق آن تلاش شده است تا ظرفیت‌های ضابطین قضایی و مقامات قضایی در زمینه‌های مرتبط با جرایم مرتبط با مواد مخدر از جمله در زمینه استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مزبور افزایش پیدا نماید. این برنامه با حمایت اداره مبارزه با مواد مخدر ایالات متحده، دولت پرتغال و اتحادیه اروپایی انجام شده است و تاکنون نیز به ویژه در برگزاری دوره‌های آموزشی در این خصوص عمل نموده است. (کلوز^۱، ۲۰۱۹: ۲۳۱). البته پیش‌بینی مقررات بین‌المللی در زمینه استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر صرفاً خاص

کنوانسیون جهانی فوق‌نموده بلکه در سطح منطقه‌ای نیز پیش‌بینی شده‌اند از جمله اینکه در سال ۲۰۱۴، پارلمان اروپایی و شورای اروپا دستورالعمل شماره 2014/42/EU را تصویب نمودند که حداقل قواعد در راستای مسدود نمودن، مدیریت و مصادره داری‌های مجرمانه را مقرر نموده است. در این راستا، دولت‌های عضو ملزم شدند تا این مقررات را تا ۱۴ اکتبر ۲۰۱۶ میلادی به قوانین داخلی خود وارد نمایند. این دستورالعمل شامل موارد ذیل می‌گردد: ۱- مقررات ناظر بر مصادره‌های مبتنی بر غیر محکومیت‌های جزایی؛ ۲- مقررات ناظر بر مصادره‌های بسط یافته برای یک فهرست خاص از جرایم کیفری؛ ۳- مقررات ناظر بر مصادره‌های شخص ثالث؛ ۴- شفافیت سازی در ارتباط با مسدود کردن داری‌ها با توجه به مصادره بعدی آن‌ها؛ ۵- اقدامات حفاظتی قوی و تضمین این امر که حقوق طرفین که به واسطه رسیدگی‌های قضایی ناظر بر ضبط یا مصادره داری‌های مجرمانه تحت تأثیر قرار گرفته‌اند، حفظ می‌شود؛ ۵- مقررات ناظر بر مدیریت داری‌های مسدود و مصادره شده؛ ۶- مقرراتی که هر یک از دولت‌های عضو را ملزم می‌نماید تا اطلاعات و آمار جامعی در ارتباط با مسدود کردن و مصادره نمودن داری‌ها را حفظ نمایند.

اهمیت و ضرورت تحقیق آن است که کشور ما به عنوان یک کشور در حال توسعه تقریباً در تمامی موارد به عنوان کشور قربانی جرایم فساد، در معرض انتقال داری‌های مجرمانه ناشی از این جرایم قرار گرفته است و با توجه به اینکه انتقال این داری‌ها، ضربه بزرگی به اقتصاد کشورمان نیز در طول سالیان گذشته وارد نموده است، بنابراین ضرورت پیدا می‌نماید که سازوکارهای بین‌المللی و هم‌چنین داخلی در زمینه بازگرداندن و استرداد این داری‌ها به کشور مورد بررسی قرار گیرد تا نقاط ضعف و قوت آن کنکاش گردد و در این مسیر، اینترپل نقش مهمی را ایفاء نموده و می‌نماید. در صورت عدم پرداختن به این موضوع و عدم توسعه مباحث مربوطه، مشکلات مرتبط با انتقال داری‌های مجرمانه ناشی از جرایم مرتبط با فساد استمرار خواهد یافت.

اهداف تحقیق حاضر در چند زمینه‌ی توسعه ادبیات موجود ناظر بر استرداد دارایی‌های ناشی جرایم مرتبط با فساد، شناسایی چالش‌ها و خلأها در این حوزه و ارائه پیشنهاد‌های قانونی به قانون‌گذار در جهت رفع ایرادات قانونی می‌باشد.

اولین پیشنهادها به منظور استرداد اجباری دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر در دهه ۸۰ میلادی مطرح شد. برخی از نویسندگان، ایده جرم «Spoliation Indigene» و «Patrimonicide» را در نظام حقوق بین‌الملل مطرح نمودند (ایووری^۱، ۲۰۱۴: ۳۷۰). این جرم به عنوان فعل یا ترک فعل خسارت آور که با اهداف خصوصی از سوی حاکمان، مقامات مسئول یا افراد خصوصی ارتکاب می‌یابد (سینگ لام^۲، ۲۰۰۷: ۴۸) تعریف شده بود.

سؤال اصلی تحقیق حاضر آن است که چه سازوکارهای حقوقی بین‌المللی و داخلی در زمینه استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر وجود دارد؟ ثانیاً، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران از چه دستاوردهایی در نظام حقوق بین‌الملل برای استرداد مؤثرتر دارایی‌های ناشی از جرایم فوق می‌تواند بهره‌گیرد؟

مبانی نظری

سیاست جنایی جمهوری اسلامی ایران در زمینه استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر: استرداد دارایی‌ها در نظام حقوقی ایران به مانند نظام حقوقی بین‌المللی از نهادهای حقوقی مشابه مانند ضبط، مصادره و توقیف متمایز شمرده شده است و نمود اصلی آن را نیز می‌توان در ماده ۲۱۵ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ مشاهده نمود که استرداد در کنار نهادهای ضبط و معدوم شدن آمده است. اگرچه در قوانین ایران، تفاوت‌های میان این نهادها با یکدیگر مشخص نشده است اما این بدان معنا نیست که این مفاهیم با یکدیگر تفاوت ندارند به عبارت دیگر، استرداد به عنوان نوعی تضمین مدنی و نه مجازات مطرح بوده و هدف از آن تنبیه مجرمان نمی‌باشد

1 Ivory

2 Sing Lam

ضمن اینکه بین اموالی مشمول استرداد قرار می‌گیرند با فعل مجرمانه - که در اینجا جرایم مرتبط با مواد مخدر مورد نظر می‌باشد - رابطه سببیت حاکم می‌باشد (حسینی و عیسایی نفرشی، ۱۳۹۷: ۳۶).

در حال حاضر جمهوری اسلامی ایران فاقد یک سیاست جنایی واحد و حتی قانون‌گذاری خاص در زمینه استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر بوده و مواد ۲۱۴ و ۲۱۵ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ به عنوان منبع اصلی استرداد دارایی‌ها به صورت کلی شناخته می‌شوند اگرچه سوابق فقهی و قانون مدنی نیز در ارتباط با آن وجود دارد برای نمونه می‌توان به ماده ۳۸۷ قانون مدنی و مواد ۳۹۰ تا ۳۹۳ همان قانون اشاره نمود. البته در لایحه همکاری‌های قضایی بین‌المللی که با همکاری اداره کل بین‌المللی و معاونت حقوقی قوه قضاییه تدوین شده است به موضوع استرداد دارایی‌ها از جمله استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر از منظر بین‌المللی توجه شده است.

سازوکارهای بین‌المللی استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر: از آنجا که استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر یکی از پدیده‌های نابهنجار در محیط بین‌المللی بوده که موجب ایجاد جریان نامشروع انتقال سرمایه از کشورهای در حال توسعه به کشورهای توسعه یافته می‌گردد، بنابراین می‌توان وجود سازوکارها و مقررات ناظر بر استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر را اقدامی به نفع کشورهای در حال توسعه دانست تا توسعه یافته به این دلیل که عموماً و در اکثریت قریب به اتفاق موارد، انتقال سرمایه‌های نامشروع از کشورهای توسعه یافته به کشورهای در حال توسعه صورت نمی‌پذیرد. یکی از گروه‌های مرتبط با استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مختلف سازمان یافته بین‌المللی از جمله جرایم مرتبط با مواد مخدر در منطقه افغانستان و آسیای غربی، کمیته بین‌سازمانی استرداد دارایی‌ها در آسیای غربی و مرکزی موسوم به ARIN-WCA بوده که از کشورهای ایران، افغانستان، قزاقستان، قرقیزستان، پاکستان و ترکمنستان تشکیل شده است.

شبکه‌های منطقه‌ای بین سازمانی استرداد اموال، معاضدت قضایی^۱ در خصوص بازگرداندن دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر را تسهیل نموده و مکانیسم‌های ردیابی، انسداد حساب‌ها، ضبط و مصادره‌ی اموال را تقویت و تسریع می‌نماید و از انتقال و جابجایی سریع آن‌ها به کشورهای مقصد پیشگیری خواهد کرد. همچنین شبکه‌های منطقه‌ای از بسترهای اولیه بازگرداندن عواید ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر است و تجارب موفق کشورهای مختلف در شناسایی و ردیابی دارایی‌های مشکوک و نیز مصادره‌ی اموال ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر و عودت آن به کشورهای مبدأ نشان می‌دهد این شبکه می‌تواند ظرفیت و فرصت مناسبی برای پیگیری اموال سرقت شده از کشور و عودت آن ایجاد نماید. ایجاد این کارگروه پس از سومین جلسه کمیته موسوم به کمیته تدوین کشورهای فوق‌الذکر در ۴-۵ ژوئیه ۲۰۱۸ میلادی در عشق‌آباد ترکمنستان صورت گرفت. هم‌چنین پیش از این نشست، نشست‌هایی در تهران (۲۰۱۶)، پاکستان (۲۰۱۷)، قزاقستان (۲۰۱۸)، ترکمنستان (۲۰۱۸)، قرقیزستان (۲۰۱۹)، ازبکستان (۲۰۱۹) برگزار شده بود (وزارت دادگستری جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۸: ۱). البته هدف عمده تشکیل این گروه، مبارزه با پول‌شویی و جرایم مرتبط با آن بوده است و صرفاً به جرایم مرتبط با مواد مخدر محدود نمی‌گردد (کنگره سازمان ملل در زمینه پیشگیری از جرم و رفتار با مجرمان^۲، ۲۰۱۹: ۱۲).

پیشینه پژوهش

در تحقیقات فارسی مطالعاتی در خصوص استرداد دارایی‌های ناشی از فعالیت‌های مجرمانه به چشم می‌خورد با این حال این تحقیقات عموماً یا ناظر بر کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با فساد (مریدا) یا کنوانسیون پالرمو بوده‌اند و ارتباطی با جرایم مرتبط با مواد مخدر ندارند. در ادامه به چند نمونه از آن اشاره می‌گردد:

1 Judicial Assistance

2 United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders

پاکجو (۱۳۸۹) در پایان‌نامه‌ای تحت عنوان «تعهدات دولت‌های عضو کنوانسیون مبارزه با فساد: استرداد دارایی‌های نامشروع» به موضوع استرداد دارایی‌های ناشی از فعالیت‌های مجرمانه با تأکید با جرایم مرتبط با فساد اداری می‌پردازد. همان‌گونه که از عنوان این اثر علمی مشخص است، تأکید استرداد دارایی‌های ناشی از فعالیت‌های مجرمانه در این پایان‌نامه بر روی جرایم مرتبط با فساد اداری بوده و بنابراین با یافته‌ها و نتایج تحقیق حاضر که در ارتباط با جرایم مرتبط با مواد مخدر ارتباطی پیدا نمی‌کنند.

مظفری (۱۳۹۵) در پایان‌نامه‌ای تحت عنوان «قواعد و اصول ناظر بر استرداد دارایی‌های ناشی از فساد از منظر حقوق و فقه اسلامی با رویکردی بر قوانین بین‌المللی» به موضوع پرداخته اما این تحقیق نیز دقیقاً از همان نقطه ضعف منبع قبلی رنج می‌برد و بنابراین نمی‌تواند در تحقیقات مربوط به استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر بکار گرفته شود.

حسینی (۱۳۹۶) در پایان‌نامه‌ای تحت عنوان «دعوای مدنی استرداد دارایی‌های نامشروع به منظور مبارزه با فساد اقتصادی: مطالعه تطبیقی نظام حقوقی ایران و انگلیس و ارائه الگوی بهینه» به موضوع استرداد دارایی‌های ناشی از فعالیت مجرمانه از منظر حقوق خصوصی پرداخته با این حال این تحقیق نیز به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با فساد و هم‌چنین قوانین داخلی در حوزه فساد اقتصادی پرداخته است. تفاوت این تحقیق با مقاله حاضر در آن است که اولاً در حوزه مبارزه با فساد بوده در حالی که مقاله حاضر در ارتباط جرایم مرتبط با مواد مخدر می‌باشد. ثانیاً مقاله فوق‌الذکر در ارتباط با حقوق خصوصی بوده در حالی که مقاله حاضر در ارتباط با موضوعات انتظامی و بین‌المللی است.

روش پژوهش

روش تحقیق حاضر به صورت توصیفی-تحلیلی بوده و در این راستا از منابع مختلف کتابخانه‌ای موجود اعم از کتب، مقالات و وبگاه‌های معتبر استفاده شده است. بدیهی است که از آنجا که یکی از اهداف اصلی تحقیق حاضر، شناسایی سازوکارهای

بین‌المللی انتظامی استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر بوده است، منابع انگلیسی نقش مهمی در این تحقیق ایفاء می‌نمایند.

فرضیه تحقیق حاضر آن است که سازمان پلیس جمهوری اسلامی ایران نیز بایستی با استفاده از سازوکارهای جدید در حوزه استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر به دلیل ساده‌تر و سریع‌تر بودن آن، به استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر ورود پیدا نماید چرا که سازوکارهای سنتی در طول سال‌های گذشته، عملاً منافع چندانی را در زمینه استرداد دارایی‌ها عاید کشور ننموده است. این تحقیق با روش توصیفی-تحلیلی صورت پذیرفته است و در این مسیر از یافته‌های تحقیقات نوین در عرصه استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر به ویژه تحقیقات دسته اول مربوط به نهادهای مسئول مانند دفتر مبارزه با جرم و مواد مخدر سازمان ملل متحد بهره گرفته است.

یافته‌ها

اینترپل و استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر (با تأکید بر اعلان نقره‌ای)

به طور سنتی، سازمان بین‌الملل اینترپل دارای هشت نوع اعلان یعنی اعلان قرمز، اعلان آبی، اعلان سبز، اعلان سیاه، اعلان نارنجی، اعلان شورای امنیت سازمان ملل متحد و اعلان ارغوانی می‌باشد (ایجد^۱، ۲۰۱۳: ۲۳۵). شیوه صدور اعلان‌ها نیز بدین صورت می‌باشد که دبیرخانه عمومی سازمان بین‌المللی اینترپل، درخواست‌هایی را از پلیس‌های اینترپل داخلی یا واحدهای مجاز بین‌المللی دریافت می‌نماید. تمامی اعلان‌ها پس از اینکه فرآیند نظارت بر مطابقت اعلان‌ها با قوانین خاص پیش‌بینی شده در مورد هر یک از آنها انجام گرفت، در وبگاه امن اینترپل منتشر می‌شود. به درخواست سازمان‌های پلیسی داخلی یا واحدهای مجاز بین‌المللی، اطلاعات مربوط به اعلان‌ها می‌تواند در وبگاه عمومی اینترپل نیز منتشر گردد. به طور کلی، شرایط عمومی در صدور اعلان‌ها

وجود دارد از جمله اینکه درخواست صدور اعلان‌ها نایستی با سند تأسیس اینترپل در تعارض باشد و هم‌چنین صدور اعلان‌ها نایستی بر مبنای ویژگی‌ها و مؤلفه‌های مذهبی، نژادی، قومیتی و جنسیتی خاصی صورت گرفته باشد که در این دو صورت، درخواست رد می‌شود.

سازمان اینترپل در سال ۲۰۱۹ میلادی، حدود ۲۱۰۸۵ اعلان صادر نموده که از این میزان، بیشترین آن‌ها به اعلان قرمز اختصاص داده شده است (۱۳۳۷۷) و به ترتیب در مراحل بعدی، اعلان آبی (۳۳۶۷)، اعلان زرد (۳۱۶۵)، اعلان سبز (۷۶۱)، اعلان سیاه (۲۵۵)، اعلان ارغوانی (۸۹)، اعلان نارنجی (۵۶) و نهایتاً اعلان شورای امنیت ملل متحد (۱۵) صادر شده‌اند. سازمان اینترپل علاوه بر اعلان‌های مزبور، دارای یک سامانه مبادلات امن جهانی ۲۴ ساعته و هفت روز در هفته^۱ می‌باشد که بانک‌های اطلاعاتی از جمله در ارتباط با دارایی‌های ناشی از فعالیت‌های مجرمانه مرتبط جرایم مرتبط با مواد مخدر در اختیار قرار می‌دهد. نهایتاً سازمان اینترپل در همکاری با سازوکار استرداد دارایی‌های بانک جهانی موسوم به استار، یک سازوکار مشترک استرداد دارایی موسوم به «شبکه جهانی نقطه تماس ناظر بر استرداد دارایی»^۲ راه‌اندازی نموده است که بر آن، دفاتر تماس داخلی در سطح سازمان‌های پلیسی دولت‌های عضو تشکیل شده است و ۱۳۱ سازمان پلیسی داخلی نیز تاکنون نقاط تماس خود را تعیین نموده‌اند (صندوق بین‌المللی پول ۲۰۱۸، ۳: ۱۵). این شبکه تاکنون بیش از ۱۸ کارگاه در آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین از سال ۲۰۱۲ میلادی برگزار نموده و در زمینه ارتقای توانمندی‌های پلیسی در ارتباط با استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم سازمان‌یافته بین‌المللی از جمله جرایم مرتبط با مواد مخدر کوشیده است. پس از ذکر این کلیات، اکنون نوبت به ذکر ابزار اصلی اینترپل برای استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر

1 I-24/7 global secure communication system

2 The Global Focal Point Network on Asset Recovery

3 International Monetary Fund

می‌رسد. اعلان نقره‌ای یا سیلور نوتیس^۱ سازمان بین‌المللی اینترپل، مهم‌ترین ابزار این سازمان برای استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر می‌باشد که نه خاص استرداد مجرمین بلکه استرداد دارایی‌ها طراحی شده است.

صدور این اعلان به اجلاس هشتاد و چهارم سازمان بین‌المللی اینترپل در کیگالی رواندا که از ۲ تا ۵ نوامبر ۲۰۱۵ برگزار گردید، بازگشت پیدا می‌نماید. در قطعنامه شماره یک این اجلاس تأکید شده است: «یکی از مؤثرترین ابزارها برای مبارزه با جرم از جمله تروریسم، جرم سایبری، فساد و جرم سازمان‌یافته، ردیابی، محدود کردن، توقیف، بازگرداندن و مصادره عواید مجرمانه به منظور محروم نمودن مجرمان از عوایدی است که از فعالیت‌های نامشروع تحصیل شده است» هم‌چنین در بخش دیگری از این قطعنامه تأکید شده است که سازمان اینترپل تصمیم می‌گیرد تا «۱. یک اعلان جدید اینترپل که به ردیابی و استرداد دارایی‌های مجرمانه اختصاص پیدا کرده است، ایجاد نماید؛ ۲. نام اعلان جدید را اعلان نقره‌ای قرار دهد؛ ۳. پیش‌نویس مقررات قانونی که خاص این اعلان جدید می‌باشد آن گونه که در ضمیمه شماره یک گزارش شماره AG-2015-RAP-11 تصویب نماید.»

نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران و نقش آن در استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر: از آنجا که جرایم مرتبط با مواد مخدر به عنوان جرایم سازمان‌یافته بین‌المللی شناخته می‌شوند که ارتکاب آن‌ها می‌تواند سایر جرایم از جمله جرم پول‌شویی و جرایم قاچاق انسان و مهاجرین را به همراه داشته باشد، بنابراین، شناسایی، مصادره و استرداد دارایی‌های ناشی از این جرایم، می‌تواند نقش مؤثری هم در پیشگیری از ارتکاب خود این جرایم و هم در ارتکاب جرایم بعدی ایفاء نماید. این امر هم در سطح داخلی و هم در سطح بین‌المللی مطرح می‌باشد (شریف شاهی و دیگران، ۱۳۹۵: ۲۷۷-۲۸۰). نقش پلیس در زمینه استرداد

دارایی‌های ناشی از جرایم مواد مخدر که در ماده ۴۵ قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر اعم از مالکیت، کشت و حمل آمده است؛ در قوانین ایران به صراحت تبیین نشده است با این حال می‌توان برخی مواد قانونی را دلالت بر این موضوع دانست. برای نمونه بر طبق الحاقیه ماده ۳۵ قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر و روان‌گردان «هرکس افراد کمتر از ۱۸ سال تمام هجری شمسی و افراد محجور عقلی را به هر نحو و ادار به مصرف و یا ارتکاب هر یک از جرایم موضوع این قانون کند و یا به اجبار مواد مذکور را به شخصی تزریق کند، به یک و نیم برابر حداکثر مجازات قانونی همان جرم و در مورد حبس ابد به اعدام و مصادره اموال ناشی از ارتکاب این جرایم محکوم می‌شود.» از آنجا که مصادره از منظر حقوق جزای بین‌المللی یکی از مراحل اصلی و عمده استرداد است بنابراین در این زمینه می‌توان با حضور پلیس به عنوان ضابط قضایی عمل نمود. نقش نیروی انتظامی در زمینه استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مواد مخدر به صورت ضمنی در تبصره‌های ماده ۴۳ قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر به رسمیت شناخته شده است به طوری‌که نیروی انتظامی می‌تواند در قالب موافقت‌نامه‌های دو یا چندجانبه انتظامی و اطلاعاتی با سایر دولت‌ها، به شناسایی و ردیابی دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر پرداخته و در اقدام بعدی درخواست مصادره و استرداد آن‌ها را نماید.

چالش‌های انتظامی استرداد دارایی‌ها در جرایم مرتبط با مواد مخدر

پس از اینکه ساز و کارهای داخلی و بین‌المللی انتظامی در زمینه استرداد دارایی‌ها در جرایم مرتبط با مواد مخدر مورد تصریح قرار گرفت، در این بخش به چالش‌های انتظامی استرداد دارایی‌ها در ارتباط با این جرایم در دو بخش داخلی و بین‌المللی پرداخته می‌شود.

چالش‌های انتظامی داخلی استرداد دارایی‌ها در جرایم مرتبط با مواد مخدری سزاده بودن سیاست جنایی ایران در مبارزه با جرایم مرتبط با مواد مخدر و مشکلات اجرای احکام قضایی مربوط به استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم فوق‌الذکر توسط پلیس: یکی از اصلی‌ترین موانع استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدری در سیاست جنایی ایران، سزاده و سرکوب گرایانه بودن این سیاست بوده به نحوی که هدف اصلی این سیاست جنایی نه مبارزه با دارایی‌های نامشروعی است که از جرایم مرتبط با مواد مخدر ناشی می‌شوند بلکه مبارزه با مجرمین و سرکوب آن‌ها تلقی می‌شود. این امر نه تنها هزینه‌های مالی زیادی را بر روی نهادهای انتظامی و امنیتی برای مبارزه با جرایم مرتبط با مواد مخدر به دلیل مقرون به صرفه نبودن اقدامات مبارزه‌ای تحمیل نموده چرا که سالیانه، تعداد زیادی از مأموران انتظامی در مسیر مبارزه با این جرایم به «شهادت» می‌رسند بلکه به این علت که مبارزه با اموال در سطح اول اقدامات مبارزه‌ای نیز قرار ندارد، در بلندمدت دستگاه‌های انتظامی و امنیتی در مبارزه با این جرایم نمی‌توانند بر مبنای تحلیل اقتصادی جرم و مجازات به یک رویکرد هزینه-سود متوسل شوند و پیامد این امر آن است که ارتکاب جرایم مرتبط با مواد مخدر افزایش پیدا می‌نماید. از سوی دیگر، به علت اینکه شناسایی، مصادره و استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر می‌تواند زمینه‌ساز پیشگیری از سایر جرایم مرتبط مانند پول‌شویی، قاچاق انسان و قاچاق مهاجرین را موجب شود، بنابراین می‌توان در بلندمدت شاهد آن بود که در صورت سزاده‌ی بودن سیاست جنایی ایران، ارتکاب این جرایم مرتبط نیز افزایش می‌یابند.

جرم انگاری افراطی مواد مخدری و پیچیده شدن شناسایی دارایی‌ها برای نهادهای انتظامی: قانون‌گذاران و سیاست‌گذاران عرصه کنترل قاچاق مواد مخدر نمی‌توانند به روشنی بیان کنند که اتخاذ کدام قانون و سیاست می‌تواند مؤثرترین نتایج را برای دستیابی به اهداف مورد نظر به دنبال داشته باشد. علت این امر خود این است که در مقابل اتخاذ هر روش از سوی مدیران و برنامه‌ریزان این عرصه، قاچاقچیان مواد

مخدر نیز عکس‌العمل متناسب با آن سیاست را اتخاذ نموده به طوری که برنامه‌ریزی صورت گرفته، غیر اثربخش می‌گردد. از سوی دیگر نیز اتخاذ هر قانون و سیاستی و در نظر گرفتن برنامه خاص برای کنترل ورود غیرقانونی مواد مخدر به کشور به صورت تنگاتنگی با سایر سیاست‌ها و برنامه‌هایی که می‌توانست به صورت بالقوه به جای برنامه مذکور و یا به صورت هم‌زمان با آن اتخاذ گردد، تحت تأثیر قرار می‌گیرد. با توجه به بودجه کشور و اختصاص مبالغ محدود در هر سال برای اجرای این برنامه‌ها، مجریان امر توانایی انجام تمامی روش‌های موجود را نداشته و می‌بایست با در نظر گرفتن ضریب اثر هر کدام از روش‌های موجود اقدام به انتخاب سبب مناسبی از سیاست‌های کارآمد گردد (کوباک و بروکس، ۲۰۱۶: ۶۴).

به علاوه، سیاست جنایی ایران در قبال قاچاق مواد مخدر سیاستی بسیار شدید و عمدتاً سرکوب‌گرایانه است. آثار و نشانه‌های این سیاست جنایی سرکوب‌گرایانه را می‌توان در تعیین مجازات اعدام برای دسته بزرگی از جرایم مواد مخدر، تعیین حبس ابد و حبس‌های بلندمدت، مجازات بدنی شلاق و جزای نقدی در مقیاس وسیع‌تر مشاهده نمود (سن ۲، ۲۰۱۲: ۳۶۳). ضعف در نگرش کلان در برنامه‌های بلندمدت نظام در گذشته در خصوص مواد مخدر و شناخت واقع‌گرایانه از فرآیند قاچاق و اعتیاد به ویژه در زمینه مواد روان‌گردان، از دغدغه‌های اصلی موجود در کشور می‌باشد. توجه به این دغدغه‌ها باعث شده که موضوع مبارزه با اعتیاد و قاچاق مواد مخدر در مهم‌ترین برنامه کلان‌کشوری یعنی برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور لحاظ گردیده و مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز در بخش پنجم برنامه مذکور به این مهم پرداخته و آن را تصویب نموده است. بررسی تاریخی مواد مخدر و روان‌گردان در کشور ایران نشان می‌دهد که در بدو امر، علت گرایش مردم به آن‌ها پزشکی و درمانی بوده و به مرور زمان مصرف تفریحی و غیرپزشکی آن‌ها رواج یافته است. از نقطه نظر

طبقه‌بندی مواد مخدر، مبنا و معیار ممنوعیت، سه کنوانسیون اصلی سازمان ملل متحد یعنی کنوانسیون ۱۹۶۱، کنوانسیون ۱۹۷۱ داروهای روان‌گردان و کنوانسیون ۱۹۸۸ مبارزه با مواد مخدر و داروهای روان‌گردان می‌باشند و تقریباً انواع مواد مخدر در این معاهدات مشمول ممنوعیت قانونی شده‌اند. با این حال، نگاه قانون‌گذار ایرانی بیشتر معطوف به آثار زیان‌بار مواد مخدر و حجم آن‌ها در جرم‌انگاری می‌باشد.

چالش‌های انتظامی بین‌المللی استرداد دارایی‌ها در زمینه جرایم مرتبط با مواد مخدر

پس از اینکه چالش‌های انتظامی داخلی در زمینه استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر، مورد تشریح قرار گرفت، اینک به چالش‌های انتظامی بین‌المللی در این حوزه پرداخته می‌شود. در ادامه به مهم‌ترین این چالش‌ها که مواردی از جمله عدم وجود یک نهاد نظام‌مند و واحد بین‌المللی انتظامی قاعده‌گذار در زمینه استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر شامل می‌شوند، پرداخته می‌شود.

عدم وجود یک نهاد نظام‌مند و واحد بین‌المللی انتظامی قاعده‌گذار در زمینه استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر: اگرچه سازمان اینترپل به عنوان یک سازمان بین‌المللی در زمینه هماهنگی عملکرد سازمان‌های پلیس داخلی در موضوعات مبتلا به فعالیت می‌نماید اما این سازمان بین‌المللی نتوانسته است به عنوان یک نهاد نظام‌مند و واحد بین‌المللی انتظامی قاعده‌گذار در زمینه استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم به طور عام و جرایم مرتبط با مواد مخدر به طور خاص فعالیت نماید. این امر به ویژه از آن جهت قابل توجه است که دستورالعمل‌های سازمان اینترپل به خودی خود برای سازمان‌های پلیسی دولت‌های عضو الزام‌آور نیست (والکر^۱، ۵۶:۲۰۱۴). راهبردهای ضد جرایم مرتبط با مواد مخدر معمولاً بایستی این موضوع را در نظر داشته باشند که آیا بایستی نهادهای جداگانه و مستقلی را برای برخورد و رسیدگی به مصادیق مختلف جرایم مرتبط با مواد مخدر به وجود آورند یا

اینکه نهادهای موجود را در راستای هدف مزبور تغییر یا اصلاح کنند یا اینکه ترکیبی از دو راهبرد پیش گفته باشند. برای پاسخ به اینکه چه راهبردی در این زمینه بایستی بکار گرفته شود می‌بایستی عوامل مختلف حقوقی، سیاستی، منابع و سایر عوامل مورد توجه قرار بگیرند (شهبازی، ۱۳۹۵: ۶۵).

معایب اصلی تشکیل نهادهای مستقل را می‌توان هزینه‌های بالاتر اداری، انزوا، موانع و رقابت‌هایی که بین این نهاد مستقل و سایر نهادهایی که بایستی در مبارزه با جرایم مرتبط با مواد مخدر با آنها همکاری شود از جمله نهادهای قضایی و انتظامی و تقلیل جایگاه نهادهای موجود مسئول مبارزه با جرایم مرتبط با مواد مخدر به ویژه نهادهای قضایی و انتظامی.

چالش عدم وجود معاضدت انتظامی بین‌المللی در زمینه استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر: قواعد مختلفی در ارتباط با معاضدت انتظامی بین‌المللی در زمینه مبارزه با جرایم مختلف در حقوق بین‌الملل معاهدات شکل گرفته است هم در سطح جهانی و هم در سطح منطقه‌ای.

در ابتدا به مقررات کنوانسیون‌های منطقه‌ای و سپس به کنوانسیون مریدا پرداخته می‌شود. ماده ۹ کنوانسیون OECD مقرر می‌نماید: «هر دولت عضو می‌بایستی تا حداکثر امکان بر مبنای قوانین داخلی خود و معاهدات و ترتیبات مرتبط، معاضدت سریع و مؤثر حقوقی را در راستای تحقیقات و رسیدگی‌های کیفری که از سوی یک طرف در ارتباط با جرایمی که در این کنوانسیون مقرر شده‌اند و برای رسیدگی غیر کیفری که در محدوده این کنوانسیون از سوی یک طرف علیه یک شخص حقوقی اقامه شده‌اند؛ برپا نماید.» ماده ۲۶ کنوانسیون شورای اروپا نیز در زمینه معاضدت قضایی بین‌المللی مقرر می‌نماید: «۱- دولت‌های عضو کنوانسیون می‌بایستی وسیع‌ترین معاضدت قضایی را از طریق پردازش درخواست‌هایی که مقاماتی که دارای اختیار تحقیق یا تعقیب جرایمی هستند که بر مبنای کنوانسیون مقرر شده‌اند؛ بر مبنای قوانین داخلی شان به عمل آورند ... ۲- معاضدت متقابل حقوقی بر مبنای بند یک این ماده

می‌تواند در صورتی رد شود که طرف درخواست شونده اعتقاد داشته باشد که انطباق با آن درخواست، منافع بنیادینش، حاکمیت سرزمینی، امنیت داخلی یا نظم عمومی‌اش را زیر سؤال می‌برد. ۳. دولت‌های عضو نمی‌بایستی به رازداری بانکی به عنوان مبنایی برای رد هرگونه همکاری تحت فصل حاضر استناد نمایند.» (حسین^۱، ۲۰۱۲: ۱۹۳).

چالش‌هایی در زمینه معاضدت انتظامی بین‌المللی برای مبارزه با جرایم مرتبط با مواد مخدر وجود دارد از جمله اصل عدم مجرمیت متقابل، مصونیت، رازداری بانکی یا دلایل شکلی دیگر که معمولاً دولت‌ها از انعقاد موافقت‌نامه‌های معاضدت قضایی بین‌المللی در این زمینه‌ها امتناع می‌ورزند. به‌علاوه موانع حقوقی، چالش‌های عملی در سطوح نهادی و عملیاتی مانع از در دسترس قرار گرفتن به موقع و مؤثر معاضدت قضایی بین‌المللی در این مورد از جمله به دلیل منابع و تجربه ناکافی، اطلاعات محدود در دسترس، عدم هماهنگی و غیره می‌شوند.

بحث و نتیجه‌گیری

کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با مواد مخدر به عنوان اصلی‌ترین سند بین‌المللی در حوزه مبارزه با مواد مخدر، در ماده ۵ خود تعهد به استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر را بر عهده دولت‌های عضو از جمله سازمان‌های پلیسی‌شان قرار می‌دهد. البته تکلیف سازمان‌های پلیسی داخلی بر طبق این کنوانسیون در زمینه دارایی‌ها و عواید ناشی از فعالیت‌های مجرمانه مرتبط با مواد مخدر، صرفاً محدود به این ماده نبوده بلکه با توجه به جرم‌انگاری انتقال عواید و دارایی‌های ناشی از جرایم مزبور در این کنوانسیون، سازمان‌های پلیسی داخلی متعهد به پیشگیری و مبارزه با این جرایم نیز می‌باشند. سازمان‌های پلیسی در سرتاسر جهان به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل در زمینه استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مواد مخدر و به طور کلی جرایم سازمان‌یافته فراملی مطرح می‌باشند. در این راستا، سازمان اینترپل به عنوان مهم‌ترین سازمان

بین‌المللی در راستای همکاری بین‌المللی به منظور استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم سازمان یافته بین‌المللی از جمله جرایم مرتبط با مواد مخدر مطرح بوده است. صدور اعلان‌های نقره‌ای که هم‌چنان ابزار و سازوکارهای اجرایی آن در این سازمان پیاده نشده است، مهم‌ترین سازوکار عینی این سازمان برای استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر می‌باشد. به طور کلی، استرداد دارایی‌ها از منظر فنی به چهار مرحله ردیابی و جمع‌آوری شواهد، عودت دارایی‌ها، مسدود کردن دارایی‌ها و مصادره دارایی‌ها تقسیم می‌شود. در هر یک از این چهار مرحله، سازمان‌های پلیسی نقش ایفاء می‌نمایند. البته برخی از ابعاد مربوط به استرداد دارایی‌ها خارج از چارچوب و وظایف سازمان‌های پلیسی بوده و در اختیار نهادهای قضایی و قانون‌گذاری قرار دارد برای نمونه می‌توان به تعریف دارایی اشاره نمود. در زمینه همکاری‌های انتظامی و قضایی ناظر بر استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مرتبط با مواد مخدر، استرداد دارایی‌ها به دو دسته استرداد مستقیم و استرداد غیرمستقیم تقسیم می‌شود. استرداد مستقیم مبتنی بر طرح زیان دیده از جرم به صورت مستقیم در محاکم خارجی است. این نوع استرداد دارایی‌ها تنها در صورتی انجام می‌پذیرد که قانون مقرر دادگاه به دادگاه یا مقام صلاحیت‌دار اجازه دهد تا صلاحیت مرجع قضایی خارجی را در مورد دعوای مصادره و استرداد به رسمیت بشناسد. بدین صورت که چنانچه تبعه دولت درخواست‌کننده استرداد دارایی‌ها، در مواردی هم چون مسئولیت مدنی، نقض قرارداد و دارا شدن به ناحق متضرر شده و به منظور جبران خسارت، تقاضای اعاده به وضع سابق را از دولت خارجی که مال در قلمروی آن است یا از تبعه آن بنماید با پذیرش درخواست وی توسط دولت خارجی و اعاده مال به زیان دیده که مقیم دولت درخواست‌کننده نیز است، هدف از استرداد دارایی‌ها به دولت اخیر محقق می‌شود.

پیشنهادها

۱- به نظر می‌رسد که بایستی اینترنت‌پل ناجا به شبکه‌های غیررسمی استرداد دارایی‌های ناشی از جرایم مواد مخدر هم چون استار بانک جهانی، کمدن و.. پیوسته تا

فرآیند استرداد دارایی‌ها در این زمینه تسریع شود. البته طبیعی است که در این خصوص بایستی قوانین و دستورالعمل‌هایی تدوین شده تا سازوکار همکاری اینترنتی ناجا با این شبکه‌های غیررسمی به صورت نظام‌مند درآید

۲- قانون جامع ناظر بر همکاری‌های بین‌المللی انتظامی امروزه در زمره قوانین جمهوری اسلامی ایران وجود ندارد و تنها قانون موجود، قانون استرداد مجرمین ۱۳۳۹ است که آن هم ناظر بر استرداد مجرمین است نه استرداد دارایی‌ها که نیازمند تغییر می‌باشد.

تقدیر و سپاسگزاری

در پایان از اساتید گرانقدر راهنما و مشاور که بنده را در تدوین و اعتلای این مقاله راهنمایی گرانقدر نموده‌اند، صمیمانه تشکر و قدرانی می‌نمایم. هم‌چنین از داوران این مقاله و دست‌اندرکاران مجله که با نظرات گرانقدر خود بر مقاله اینجانب، سنگ‌های مستحکمی بر بنای این اثر پژوهشی قرار دادند، صمیمانه سپاسگزاری می‌نمایم.

منابع

۱. پاکجو، افشین. (۱۳۸۹). تعهدات دولت‌های عضو کنوانسیون مبارزه با فساد: استرداد دارایی‌های نامشروع. (پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق بین‌الملل)، دانشگاه پیام نور، تهران.
۲. حسینی، سیده ام البنین؛ عیسایی تفرشی، محمد. (۱۳۹۷). بازتعریف مفهوم استرداد دارایی‌های نامشروع در نظام حقوقی انگلستان و ایران، فصلنامه پژوهش‌های تطبیقی، ۴(۲۲): ۶۳-۲۹. قابل بازیابی از:
<https://clr.modares.ac.ir/article-20-16391-fa.pdf>
۳. شریف‌شاهی، محمد؛ دهشیری، آمنه؛ نوروزی، قدرت‌الله. (۱۳۹۵). استرداد اموال تاراج شده در حقوق بین‌الملل مبارزه با فساد. فصلنامه راهبرد، ۳(۷۸): ۲۹۸-۲۷۵. قابل بازیابی:

<https://media.farsnews.ir/Uploaded/Files/Documents/1396/10/29/13961029000638.pdf>

۴. شهبازی، مهدی. (۱۳۹۵). بررسی کنوانسیون پالرمو و نقش آن در مأموریت های اینترنتی. (پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق بین الملل)، دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز.
۵. مظفری، مجتبی. (۱۳۹۵). قواعد و اصول ناظر بر استرداد دارایی های ناشی از فساد از منظر حقوق و فقه اسلامی با رویکردی بر قوانین بین المللی. (پایان نامه کارشناسی ارشد)، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.

6. Academie de Droit International.(1998) The Palestine Year book of Intenational Law, 1996-1997 " , Martinus Nijhoff Publishers.
7. Brown S, James and Wilson , George, G .(1910) .The American Journal of International Law . American Society of International Law.
8. Brun, J, et al.(2011). Asset Recovery Handbook: A Guide for Practitioners . World Bank Publications.
9. Civil Asset Recovery(2007) (International Cooperation) (Jersey) Law .
10. Cubbage, C. J. Brooks , D.(2016). Corporate Security in the Asia-Pacific Region: Crisis, Crime, Fraud, and Misconduct, CRC Press.
11. Egede, E.(2013). Politics of International Law and International Justice. Edinburgh University Press.
12. Hussain, Y(2012). Corruption Free India: Fight to Finish . readworthy.
13. International Monetary Fund.(2018). Liechtenstein: Detailed Assessment Report on Anti-Money Laundering and Combating eee cccccccc cc cccccæcc ” t ttttt aaaaan nnn nrrr d dddd.
14. Interpol.(2020). Factsheet on International Notices System . COM/FS/2020-03/GI-02 .Available from : https://www.interpol.int/en/content/download/625/file/GI-02%20-20NOTICES%20Factsheets_EN.pdf?inLanguage=eng-GB
15. Ivory, R.(2014). Corruption, Asset Recovery, and the Protection of Property in Public International Law, Cambridge University Press.

